

“Benvinguts a la Catalunya enganyada”

La gota que ha fet vessar el got ha tornat a ser el transvasament, però el descontentament de les Terres de l'Ebre va més enllà: raons històriques, econòmiques i territorials expliquen per què clamen quan els toquen el riu. Entrevistem Manolo Tomàs, de la Plataforma en Defensa de l'Ebre, i l'escriptor Emili Rosales, i demanem a ciutadans i polítics què empipa la gent del sud del Principat.

“És, el rodal tortosí, un país que viu abstret, embadocat amb el seu riu.” Ho escrivia Josep Pla i és profecia, podríem dir. I no ens faltaria raó. Però no seria prou. Hi ha també la diòcesi antiga i potent. Hi ha la muntanya ferrenya, com hi ha la costa oberta, però també un toc indòmit al delta, un interior de civilització que acumula mil·lennis. Oli i arròs. Splendor renaixentista i declivi implacable. Oblit i orgull. Un nus blau. Aquest espai del país encaixa en cadascuna de les apreciacions que ja hem començat a enumerar –i, pro-

sis, vuit anys enrere amb tant d'èxit es va popularitzar: un tros de canonada feta un nus.

"Ara en penjarem una altra per anar a Amposta, a la manifestació", aclareix Carme Nolla des de la seva parada a qui li ho vulgui preguntar. I de seguida afegeix que les pancartes les fan elles, les dones del mercat: "Compren la roba a metres, fem una plantilla, amb un compressor ho pintem i així ens surt més barat." Paquita, la seva companya de parada, se suma a la conversa, rient: "I l'endemà ens hem de llevar a les cinc, igual, eh? No anem al teatre i sí a pintar pancartes."

Ens havien dit que, per comprendre les complicitats i la força que s'han posat en marxa en aquestes terres, que li han trenat un espès fons de solidaritats i li han recuperat l'amor propi, havíem d'anar al mercat i preguntar per Carmencín. Ho hem fet, és clar. I, efectivament, al voltant de la seva parada es genera de seguida, instada per la curiositat dels forasters, una conversa a moltes veus.

I si hi ha una certa sensació de *déjà vu*, després dels darrers anys de calma relativa, per això de reprendre el costum de la reivindicació, també és cert que sentiments ("tenim una cosa aquí dins", defineixen, amb la mà al pit) i determinacions es palpen a flor de pell. Tot evocant la multitud que va assistir a l'assemblea del 19 d'abril i que va marcar la represa de les mobilitzacions a les Terres de l'Ebre, Carme Nolla és explícita: "Em vaig emocionar de veure la gent del territori que ens tornem a unir."

Aquest efecte catalitzador del moviment antitransvasista també el descriu l'escriptor riberenc Andreu Carranza, que ens parla d'un "canvi molt dràstic a partir de les últimes reivindicacions de l'aigua: van aglutinar moltíssima gent i l'autoestima va pujar molt." I després d'una pausa continua: "Perquè estava a nivells molt baixos."

També Artur Gaya, que fa de Quico el Célio al grup de música d'arrel que completen el Noi i el Mut de Ferreries ("els Quicos", els anomenen, amb la familiaritat de qui ha compartit amb ells concerts electrizzants, no debades han posat la banda sonora al moviment antitransvasista), descriu aquesta capacitat de reactivar una comunitat humana que vivia com al ralenti: "Ha unit la gent,

li ha donat orgull i, al mateix temps, ha convertit en elements positius el que per a les Terres de l'Ebre eren complexos: que si parlem 'malament' lo català, que si en lloc de la sardana ballem la jota –i que ho fem per la proximitat amb l'Aragó, ens deien, com si no fos nostra!—... semblava com si estessem equivocats."

Si la reivindicació ha recuperat la normalitat identitària a les Terres de l'Ebre, potser també haurà ajudat, fins i tot, a fer visible aquest territori massa sovint obviat per la resta del país. "Lo riu és vida", explica un eslògan corejat per les més diverses veus i que ha pogut complir, amb tot just quatre paraules, una doble funció: transmetre el missatge específic i visualitzar, a més, i posar en valor, la riquesa d'aquest "català del mig": "No som ni del xe ni del doncs", comentarà després un veí amb sornegueria, "som la gent del lo."

Al mercat, mentrestant, la conversa s'anima; s'hi ha afegit Pepita, que, tot parlant de Barcelona, sentència: "Els d'aquí sí que sabem la vida d'allà, però els d'allà no saben la d'aquí." Aquesta curiosa divergència en la distància d'anada i tornada entre dos punts fixos del mapa, ens la descriu Artur Gaya en un exemple: "Vas a Barcelona, tens la reunió que hi hages de tenir i després et diuen, amb cara de sorpresa: 'Però ara us en torneu... allà?'" I riu. I continua: "Només els pots respondre: home, és que hi vivim, 'allà'!" El cas, reflexiona, és que "Barcelona ens és imprescindible, i les Terres de l'Ebre per a Barcelona no ho són."

Caritat Garcia és presidenta d'Òmnium Cultural a les Terres de l'Ebre i ens resumeix la situació en una frase del tot significativa, només pel fet que s'hagi de pronunciar: "Nosaltres també som Catalunya."

"Si no, ploraria". A Carme Nolla se li trenca la veu quan parla d'aquesta massa d'aigua imponent que determina i configura paisatges i sentiments: "Lo riu no plora perquè no li queden llàgrimes. Si no, ploraria."

I entre totes, ara que tenen una estona perquè és hora d'anar plegant i al mercat ja no hi ha compradors, especifiquen als visitants que no es refiïn de les aparences, que l'Ebre està "degollat" i que si avui sembla ple és que "hauran obert

Entre l'aigua i la terra, els camps esperen l'arròs al delta de l'Ebre.

bablement, en les que vindran—, però tot seguit en reclama més per afegir matisos a l'aproximació per força succinta. Ens situem d'entrada a Tortosa per començar a prendre el pols a un territori que acumula silencis. Per escoltar-li la veu. Les veus.

La pancarta del mercat. Dalt de la porta principal del mercat de Tortosa hi ha una pancarta —fons blanc, lletres blaves—: "Assemblea general 19 d'abril", hi diu, només, al costat del famós símbol de la lluita antitransvasista que, quatre,

comportes”, que “sempre que hi ha manifestació ho fan”, i que “feu el favor de no mostrar més aquella foto de l'aigua que hi ha a la part d'Amposta, que sempre surt allò com si ens sobrés riu sense dir que no és un riu sinó una ria, el que hi ha: aigua salada!”

L'Ebre configura més que un imaginari, al “rodal tortosí”, que, de fet s'estén per quatre comarques (Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre i Terra Alta) i les depassa amb naturalitat cap al sud, Sènia enllà (“és la gent que entén què és treballar a Vinaròs i anar a dormir a Alcanar”, explica Artur Gaya), i cap al Matarranya, també. La imatge ens la dona l'autor de *L'hivern del Tigre*, concisa i literària –no caldria sinó–, per situar-nos a l'època en què el riu era solcat de llauts, abans de les preses que l'entrebanquen dels anys seixanta del segle passat ençà: “L'Ebre era el carrer major, el que unificava el territori, l'eix vertebrador: som fills de mariners de riu.” Ara, continua Carranza, tot i la pèrdua d'aquest fil conductor, roman el fet innegable que “l'Ebre ens passa pel mig”. I això determina. I ho fa al costat de la història –puntualitzada també l'escriptor–; de la força aglutinadora de l'antiga diòcesi de Tortosa –que varen partir també als anys seixanta–; de la variant dialectal compartida; d'aquest saber-se cruïlla que ens descriuen els Quicos en una cançó que s'ha fet himne i que diu allò de “tres veus que saben entendre: Matarranya, Maestrat i la gran terra de l'Ebre”; de les delegacions de la Generalitat, fins i tot i darrerament.

Perquè, arran de la “posada en el mapa” que van significar les mobilitzacions contra el transvasament, de l'any 2000 ençà, i la consegüent visualització de la realitat específica d'aquesta zona, un terme que fins aleshores no havia pràcticament existit sinó en la literatura (Sebastià Juan Arbó, escriptor i periodista rapitenc, publicà *Terres de l'Ebre* el 1932) o en l'activisme cívic va prendre consistència administrativa amb el gradual desplegament de les corresponents delegacions departamentals de les “Terres de l'Ebre”. Una manera, potser, de començar a curar les ferides obertes amb aquell quedar subsumits dins l'àmbit tarragoní que tant va impactar la gent de l'Ebre quan al segle XIX es van imposar les divisions provincials. I de mantenir viva la reivindicació de la vegeria.

JORDI PLAY

1. L'escriptor Andreu Carranza, a la part antiga de Tortosa. **2.** Caritat Garcia, presidenta d'Òmnium Cultural a les Terres de l'Ebre. **3.** Terra de plata i coure: els camps d'arròs del delta es preparen per a la sembra. **4.** Artur Gaya, membre de Quico el Cèlio, el Noi i el Mut de Ferreries, arran de riu. **5.** José Luis Mora, a la Cambra de Comerç de Tortosa, entitat que presideix. **6.** Tortosa.

“Això s'ha de saber”. “Han fet les delegacions, i està molt bé –apunta Andreu Carranza–, però quan un ciutadà de Flix, Móra la Nova o Batea ha d'anar a la delegació de Tortosa, com se suposa que ho ha de fer, si no hi ha carreteres en condicions, si no hi ha transport? No basta que s'obrin delegacions: s'han de posar els mitjans perquè la gent hi pugui arribar!” Les infraestructures són un altre tema recurrent en qualsevol conversa que mamprengui l'aproximació a les terres ebrenques: “Trobés normal que una sortida de l'autopista, deu quilòmetres de carretera, es faci en tres fases, durant deu anys?”, clama Caritat Garcia, i enumera, tot seguit: “Hauries de veure l'estat d'algunes carreteres... per arribar a la Terra Alta, a la Fatarella, a Horta de Sant Joan... Això no té nom.” En preguntar pel tren, les respostes no són més falagueres. Des de l'explícit “ai, el tren, xiqueta... ens el van prendre”, que pot deixar anar l'home gran que passeja lentament prop de la catedral de Tortosa fins a les dades que branden des de la Cambra de Comerç, les coincidències també en aquest cas són colpidores.

En cosa de quinze anys, lentament però inexorablement (com en el cas d'aquella granota que diuen que si la llances en

un bòtil amb aigua calenta en salta de seguida, però que si la poses dins del mateix bòtil amb l'aigua freda i la vas escalfant de mica en mica no se n'adona i mor bullida), Tortosa ha anat perdent l'estació. “Bé, encara hi és, però hi arriben pocs trens, i només regionals”, explica José Luis Mora, president de la ja centenària Cambra de Comerç, Indústria i Navegació tortosina. Quan van deixar d'aturar-se els trens de llarg recorregut a la capital del Baix Ebre, sectors econòmics, polítics i socials de la zona van sentir promeses que, a canvi, “hi hauria una gran estació de les Terres de l'Ebre, la d'Aldea-Amposta-Tortosa, amb llançadores cap a Tortosa i cap a Amposta, amb servei d'aparcament, consigna, cafeteria... És clar que a tothom li agrada tenir les estacions a la ciutat, però ho vàrem acceptar: hauria estat com el cas de Tarragona amb la Secuita. Però ens hem trobat que no hi ha res del que ens havien dit: ara els trens no passen per Tortosa i l'altra estació és pràcticament un baixador on s'aturen cada vegada menys trens.”

“Tenim un polígon ben vistós, però no ens hi donen permís d'aigua. Què te'n sembla? Això s'ha de saber.” Qui s'exclama ara és la Conxita, una altra venedora que s'ha

afegit a la tertúlia del mercat. També des de la Cambra destacaran després la dificultat d'atreure empreses, i de mantenir-les, en un polígon industrial que, malgrat ser un dels més grans del Principat de Catalunya –si no el que més–, es troba amb serioses complicacions quant a l'abastiment de potència elèctrica o d'aigua (“Quina ironia, eh? Se'ns la'n volen endur i no ens en donen!”), es comenta amb vehemència a la tertúlia).

“De malícia que m'han donat!”. “A la nostra demarcació hi ha el potencial elèctric de Catalunya: subministrem el 60 % de l'electricitat catalana. Si bé ho mires, som una potència. Tenim un dels PIB més alts d'Europa”, comenta Andreu Carranza, amb un fi toc d'ironia. I rebla tot seguit: “Ara bé, si mirem la renda per capita, resulta que som dels més pobres de Catalunya. Per tant: entre nuclears (que, a més, ja s'estan convertint en cementeris de residus), tèrmiques i eòliques, produïm l'electricitat. I en contrapartida, què tenim? No res. Ni carreteres per fugir si hi hagués un accident.”

El descontentament s'arrossega de temps, a les Terres de l'Ebre. La

interpel·lació directa d'un pagès del delta que prepara els camps per a l'arròs que al setembre, si tot va bé, colliran (“Terra d'arròs, terra de plors”, s'exclamarà després un altre llaurador –cap dels dos no ha volgut que en consti el nom: serà per fer bona la fama d'indòmits que tenen en aquesta part del país i que contraposa el caràcter al paisatge d'aparença amorosit; és allò que diuen: “lo delta és lo delta”) deixa mut el compatriota d'altres verals: “Per què no ets capaç d'imaginar-te una central nuclear a l'Empordà i a nosaltres ens ho posen tot sense problema?” Sí: per què?

Només hi faltava, a tot això, el recent accident a la nuclear d'Ascó. “Per què se'n parla tan poc?”, es pregunta Carranza, que és fill d'aquesta vila: “És un escàndol i ho tracten d'aquesta manera!” I l'aigua, novament, que ha encès la guspira en un territori amb massa greuges de fa massa temps. Ara, a més, hi ha aquesta tristesa que traspua entre els gestos i les converses. “Jo vaig sortir de casa per un riu, no per un partit polític. I ara em posaria a plorar, de malícia que em fa”, diu Carme Nolla, i tothom assenteix: “Que

ens hagin enganyat ells és el que més m'ha matat. Em pensava que eren més com jo.” I Paquita li respon, senzillament: “És que un cop són allà, asseguts i divertits... xEIC!” “Cada dia hi ha més gent que ja no se'ls creu, els polítics, perquè hem anat d'un engany a l'altre”, resumeix Andreu Carranza. I Artur Gaya hi coincideix: “El poder et fa sentir que tu ets menys important que els altres perquè vius en una zona on hi ha menys votants. És així de trist. Potser podríem crear un eslògan turístic i tot: ‘Benvinguts a la Catalunya enganyada’.” Per no deixar-ho així, tanmateix, després d'una pausa, Gaya continua: “Però la gent és més intel·ligent del que alguns voldrien creure: pensa i s'indigna.”

La unanimitat, en tot cas, és significativa. Empresaris i col·legis professionals, ecologistes, cooperatives, la Plataforma en Defensa de l'Ebre i fins a una trentena d'entitats es reunien el 24 d'abril a la Cambra de Comerç de Tortosa per elaborar un manifest conjunt que s'oposa directament a la interconnexió de xarxes aprovada la mateixa setmana per decret llei. El faran arribar tant a la Generalitat com als governants estatals. Amb la intenció que escoltin la veu de l'Ebre. Amb esperança, també. Ho explica Carme Nolla: “És que, si no, com diuen los Quicos, lo sol no sortiria.”

“L'Ebre era el carrer major, el que unificava el territori, l'eix vertebrador: som fills de mariners de riu”

Núria Cadenes